

Täysistunto

Tiistai 21.9.2021 klo 14.01—21.27

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, lukiolain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 127/2021 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Ministeri Andersson, olkaa hyvä. Ministeri ei ole paikalla. Mennään eteenpäin. Edustaja Kivisaari, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.59 **Pasi Kivisaari kesk:** Arvoisa puhemies! Kun lapsi vetää koulukaveriaan tukasta tai yläkoululainen moijauttaa luokkakaveriansa välitunnilla turpaan, puhutaan koulukiusaamisesta. Saman termin alle mahtuu tuhti nippu muitakin pienten ihmisten tekoja. Voiko kiusaaminen olla rikos? Voi, ja valitettavan usein niin on. Kouluissa lainvastaisia tekoja käsitellään liian usein kiusaamisena, kun kyseessä on väkivallanteko. Se ei ole opettajien vika. Se on yhteiskuntaan pesiytyneen hyssyttelyn syy, ja sen ratkominen on annettu opettajien tehtäväksi: hoitakaa te, ja miksi te ette hoida?

Kiusaamista vastaan käydään rintamasotaa monissa kunnissa.

Seinäjoen kaupungin Yhdessä yhteistyöllä -toimintamalli sisältyy koulujen suunnitelmaan oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Malli on hyvä. Sitä kehittelemässä ovat olleet ruohonjuuritason ammattilaiset.

Etelä-Karjalassa koulujen, poliisin, sosiaalipalveluiden ja kuntien edustajista koostuva ryhmä päätti vähän aikaa sitten puuttua kouluväkivaltaan moukarin otteella. Kouluissa tapahtuneet selvästi lainvastaaiset teot siirrettiin suoraan esimerkiksi poliisin tai sosiaaliviranomaisten käsiteltäviksi. Lainvastaisia tekoja olivat esimerkiksi pahoinpitely, laiton uhkaus, varkaus tai viestintäsalaisuuden loukkaus. Teoista ei käytetty nimeä rikos, koska alle 15-vuotias lapsi ei ole teoistaan rikosoikeudellisesti vastuussa. Etelä-Karjalan malli toimii näin: Jos alle 15-vuotias lapsi tekee koulussa lainvastaaisen teon, asiasta tehdään rikosilmoitus. Tekijä ohjataan ryhmään, jossa ovat tekijän ja uhrin lisäksi keskustelemassa molempien huoltajat, poliisi sekä nuorten oikeusedustaja. Etelä-Karjalasta kuuluu, että pääsääntöisesti ystävällismielinen järkipuhe on tehonnut eikä saman henkilön ole tarvinnut tulla uudelleen istuntoon. Lapselle ja nuorelle on siis osoitettu kaapin paikka.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

Toimintamallin ydin on siis erottaa toisistaan kiusaaminen ja lainvastaiset teot. Rikoksen tunnusmerkit täyttävät tapaukset käsitellään liian usein kiusaamisena, vähän niin kuin ”pojat ovat poikia” -tyyliin. Yläkoululainen, joka on vaikkapa uittanut kaverinsa päätä vessanpöntössä, ei tarvitse muistutusta Kiva Koulu -periaatteista vaan vastuun ottamista teostaan.

Puhemies! Liian usein opettajat koettavat siis ratkoa raskaan sarjan väkivaltatekoja, joita yhteiskunta heille ratkaistavaksi tuputtaa. On lähdetty liikaa ymmärtämään, kun olisi pitänyt konahtaa. Ihmisen kasvu ei ole aina silittelyä vaan välillä myöskin aikuisen arvovaltaa.

Puhemies! Hallituksen esitys on osa valtioneuvoston toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi. Hallituksen esityksessä täsmennetään opetuksesta epäämistä koskevaa sääntelyä, jotta opiskelija saisi epäämisen aikana ja opetukseen palaessaan tarvitsemansa tuen. Toisen asteen osalta lakiin kirjattaisiin opettajien ja rehtorien ilmoitusvelvollisuus tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta. Asiasta on ilmoitettava tekoon syyllistyneiden oppilaiden ja teon kohteena olleiden oppilaiden huoltajille tai muille laillisille edustajille. Hallituksen esitys parantaa myös oppilaitosten sisäisten kurinpitotoimien käytettävyyttä niissä vakavissa tapauksissa, joissa opiskelija on joutunut rikosprosessiin. Nämä ovat oikeasuuntaisia askelia.

Puhemies! Näin lopuksi myöskin pieni tunnustus. Valtioneuvosto hyväksyi viime viikon torstaina asetusmuutoksen, jonka myötä myös rehtoreilla on toimivalta poistaa häiritsevää tai turvallisuutta vaarantava oppilas luokkahuoneesta tai koulun tilasta. Olen toiminut ennen kansanedustajuutta pitkään rehtorina ja poistanut häiritsevän oppilaan luokkahuoneesta kymmeniä, ellen jopa satoja kertoja. En sano tätä ylpeillen tai kerskuen vaan todetakseni, ettei lainsäädäntö aina pysy reaali maailman realismissa mukana. Nyt sekin muuttuu. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Honkonen poissa, edustaja Sankelo poissa, edustaja Saramo poissa. — Edustaja Laiho, olkaa hyvä.

18.06 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys perusopetuslain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, lukiolain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta sisältää muutamia hyviä asioita ja on pääsääntöisesti opetustoimintaa edistävä lakiesitys.

Tässähän opetus voitaisiin evätä jäljellä olevan päivän lisäksi myös seuraavaksi työpäiväksi, kun on järkevää rauhoittaa tilannetta siellä kouluympäristössä, ja oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa ja järjestettävä muu hänen opetukseen osallistumiseksi tarvitsemansa tuki. Tässä kohtaa itse ajattelisin, että lähtisin melkein siitä, että pitäisi olla velvollisuus järjestää sitä tukea ja velvollisuus myöskin tähän, että tarjotaan kuraattorin ja psykologin tukea, koska kyllä nämä hyvin moniongelmaisia tilanteita ovat ja vaativat seurantaa ja pitkäjänteistä ja moniammatillista yhteistyötä.

Tässä lakiesityksessä on kiinnitetty huomiota myös kiusaamisen ehkäisemiseen, mikä on tärkeää, ja huomioidaan myös koulumatkoilla tapahtuvaa kiusaamista. Haluaisin tässä yhteydessä nostaa kuitenkin kiusaamisen vastaisen työn ja ylipäättänsä, mitä sen eteen on tehty: Valitettavasti tällä hallituskaudella kiusaamisen ehkäisemiseksi kouluissa ei ole var-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

sinaisia uudistuksia tehty. Itse odottaisin erityisesti viranomaisyhteistyön parantamista jatkossakin, missä tietenkin myös poliisin resurssit ovat tärkeitä, niin että pystytään tekemään moniviranomaisyhteistyötä sosiaalihuollon, koulun, terveydenhuollon ja poliisin kanssa. Meidän on välttämätöntä puuttua kiusaamistilanteisiin ja ehkäistä niiden syntymistä varhaisessa vaiheessa ja myöskin ohjata sekä uhria että tekijää tarvittavaan hoitoon ja palveluiden piiriin.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Ari Koponen poissa. — Edustaja Filatov, olkaa hyvä.

18.08 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kiusaamistilanne ei koskaan ole tasa-arvoisten koululaisten välinen, vaan siinä aina toinen on alakynnessä ja puolustuskyvytön, olipa kyse sitten fyysisestä koosta tai vaikkapa iästä tai jostakin muusta tekijästä, ja lasten kesken näitä asioita ei voi ratkaista. Vastuu kuuluu aikuisille, ja siksi myös koulussa pitää olla välineitä, joilla kiusaamiseen puututaan.

Me tiedämme, että meillä on ollut aika järkyttäviä tilanteita, jotka ovat pistäneet miettimään, mitä ne oikeat välineet ovat. Minusta tässä laissa on haettu selkiytystä sille, miten kiusaamiseen voidaan puuttua, kuitenkin lapsen etu edellä. Haluaisin korostaa sitä, että kyse on myös osaamisesta ja halusta, siitä, että opettajilla ja koulun muulla henkilökunnalla on riittävästi osaamista puuttua näihin tilanteisiin ja että koulussa vallitsee ilmapiiri, jossa niihin todella puututaan. Tämä lainsäädäntö ei yksinänsä ratkaise asioita, mutta se on hyvä väline ja askel eteenpäin siinä mielessä, että kouluissa on myös niitä välineitä ja selkeitä pelisääntöjä, joilla kiusaamiseen voidaan puuttua.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Ollikainen poissa. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

18.09 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! On äärimmäisen tärkeää, että meillä on nollatoleranssi kaikkeen syrjintään, kiusaamiseen ja rasismiin, ja erityisen tärkeää se on, kun puhumme pienistä lapsista ja nuorista. Mutta tietysti se koskee myös meitä kaikkia ja kaikkialla. On tärkeää, että mekin näytämme esimerkkiä siitä, että emme syrji ketään emmekä puhu toisistamme alentava-arvoisesti vaan kunnioitamme ja arvostamme jokainen toisiamme.

Arvoisa puhemies! Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan sisältyy lupaus syrjimättömyydestä, jonka mukaisesti Suomessa on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille. Tässä laissa ehdotetaan muutettavaksi kurinpitoa koskevia säännöksiä, jotta kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan voitaisiin puuttua oikea-aikaisesti, vahvistaa oppilaan oikeusasemaa ja turvata kaikkien koulussa toimivien turvallinen oppimisympäristö. Hallituksen esitys on osa valtioneuvoston toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi.

Hallitusohjelman tavoitteen mukaisesti jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen, ja tämän tavoitteen toteuttamiseksi vahvistetaan seksuaalikasvatusta sekä laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseen ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

On äärimmäisen tärkeää myös tunnistaa ne erilaiset kiusaamisen muodot, joita tuossa aikaisemmin jo tulikin esille, eli se kiusaaminen voi olla myös sitä, että jätetään kaveri-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

porukasta ulkopuolelle, se voi olla vähättelyä, ja valitettavasti yhä enemmän se on sitä some-kirjoittelua ja erilaisilla alustoilla toisten nälvimistä tai huomauttelua, ja tähänkin meidän pitäisi pystyä puuttumaan, että tunnistetaan kiusaamisen eri muodot ja että on keinoja näihin myös puuttua. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ja edustaja Hopsu, olkaa hyvä.

18.12 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Koulujen turvallisuus ja lasten ja nuorten hyvinvointi eivät synny valvontakameroilla tai entistä tiukemmilla kurinpitotoimilla vaan yhteisöllisyydellä, yhdessä sovitulla ja valvotuilla säännöillä ja yksilöllisellä kohtaamisella. Turvallisuuden tunne syntyy myös vapaudesta olla oma itsensä ilman pelkoa syrjinnästä tai häirinnästä.

Jotta nämä tavoitteet toteutuisivat jokaisessa koulussa, tulee koulujen resurssin olla riittävä. Nyt ollut säästösuunta — jossa kouluissa on luovuttu avustajista, vähennetty henkilöstöresursseja ja tukitoimia, ryhmäkoot ovat kasvaneet — johtaa tilanteeseen, jossa näihin kaikkiin ei pystytä puuttumaan, jossa opettajat tai henkilöstö eivät jaksakaan, eivät ehdi, tai sitten puuttuu osaamista tai sitä jaksamista opetella uusia sisältöjä, myös henkilöstöllä. Eli ensisijaisen tärkeää on turvata koulujen riittävät resurssit ja sitten olla yhteiset pelisäännöt ja toimintakulttuuri. Kiusaamiseen ja väkivaltaan pitää olla ehdoton nollatoleranssi. Hyvinvoinnin ja työrauhan edistämisen, yksinäisyyden ja kiusaamisen ehkäisemisen sekä oppimisen ja mielen hyvinvoinnin tukemisen pitää olla osana kaikkea pedagogista toimintaa. Hyvä työrauha edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia.

Arvoisa puhemies! Nyt lakiin kirjataan periaatteisiin lapsen edun ensisijaisuus ja kurinpitotoimien ikätasaisuus. Täsmennetään oppilaan velvollisuutta olla kiusaamatta ja turvallisuutta vaarantamatta. Rehtorille lisätään oikeus puuttua häiritsevään käytökseen ja määrittää jälki-istunto, ja rehtorille lisätään mahdollisuus evätä opetus kahdeksi päiväksi aieman vain jäljellä olevan työpäivän sijasta. Tässä kohtaa lisätään velvollisuus ilmoittaa kiusaamisesta oppilaan huoltajille myös toisen asteen koulutuksessa. Tätä pidän erittäin tärkeänä, jotta se tieto kiusaamisesta päätyy myös aikuisille ja huoltajille asti eikä jää piiloon.

Lakimuutokset ovat osa kiusaamisen ja yksinäisyyden vähentämisen laajaa toimenpideohjelmaa, jolla vahvistetaan henkilöstön osaamista kiusaamiseen puuttumisessa sekä tuetaan lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Kiitos ministerille, että myös lainsäädäntö kiusaamiseen puuttumiseksi etenee.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Sarkomaa, olkaa hyvä.

18.14 Sari Sarkomaa kok: Arvoisa herra puhemies! On tervetullutta, että eduskuntaan on saapunut tämä lainsäädäntö, jolla pyrimme ehkäisemään lasten kiusaamista, nuorten kiusaamista ja sitä, että lapsi jäisi yksin. Tästähän oli mainio työryhmävalmistelu edellisellä eduskuntakaudella, ja sitten tällä eduskuntakaudella parlamentarisestikin kävimme näitä läpi. Oli hyvä, että kaikki eduskuntaryhmät pääsivät tähän mukaan. Nyt kun tämä eduskuntaan on tullut, niin tämä laki on huolella käsiteltävä, ja varmasti oppositiopuolueillakin on vielä tähän sanansa sanottavana. Mutta lähtökohtaisesti on todella hyvä, että tämä on tänne tullut.

Haluan sanoa sen, että sen minkä lapsi oppii kotona ja varhaiskasvatuksessa, päivähoitossa, sen hän osaa koulussa. Sen takia toimet myöskin sinne varhaiskasvatukseen, aivan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

varhaiseen vaiheeseen, jossa ne vuorovaikutustaidot opitaan, ovat todella tärkeitä. Halusin sen tässä nostaa esille.

Arvoisa puhemies! Sitten huoleni siitä, että hallitus toisaalta toisella kädellä antaa ja toisella ottaa. Eli tuo esitys oppilashuollon siirtämisestä sosiaali- ja terveydenhuoltoon hyvinvointialueelle on kyllä aivan vääränsuuntainen. Kyseessä ei ole vain hallinnollinen siirto, vaan käytännössä lakiesityksessä muutetaan perustavaa laatua olevasti sitä toimintaa, miten oppilashuollossa toimitaan, ja se on eittämättä menossa medikalisaation puolelle, kun siellä koulussa pitäisi olla voimavarat tukea lasta ja nuorta siinä normaalissa kasvussa ja kehityksessä. Olen todella pahoillani, että tässä ei kuultu opettajia eikä rehtoreita. Toivon, että kun sote-uudistuksen korjaussarja tulee, niin yksi keskeinen asia siinä on se, että perutaan tuo päätös oppilashuollosta. Se kuuluu todellakin koulutoimeen. Olen huolissani, että tuo uudistus heikentää kouluväen mahdollisuutta ehkäistä kiusaamista ja erilaista haitallista käyttäytymistä.

Mutta tämä lakiesitys on todella tervetullut.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ministeri Andersson, 3 minuuttia paikalta.

18.17 Opetusministeri Li Andersson: Arvoisa puhemies! Kiitoksia edustajille näistä hyvistä puheenvuoroista. On erittäin tärkeitä, että tätä keskustelua voidaan yhdessä tässä salissa käydä, koska itse näen, että tämän yhteiskunnan tärkeimpiä tehtäviä on se, että me voidaan turvata jokaisen lapsen oikeutta tuntea oppimisen iloa ja oikeutta myöskin tuntea yhteenkuuluvuuden tunnetta koulupäivän aikana.

Kuten tässä edustajienkin puheenvuoroissa on käynyt ilmi, hallitusohjelmaan sisältyy lupaus syrjimättömyydestä, minkä mukaisesti Suomessa on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi käynnistettiin tammikuussa tänä vuonna tämä toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi. Tämän ohjelman valmistelussa on tehty hyvää yhteistyötä niin eri ministeriöiden, eri sidosryhmien kuin myöskin eri puolueiden kanssa parlamentaarisesti myös oppositiota osallistaen.

Toisin kuin täällä opposition edustaja väitti, tällä hallituskaudella on siis nimenomaisesti pyritty konkreettisiin tekoihin ja toimenpiteisiin koulukiusaamisen ja kouluväkivallan ehkäisemiseksi. Edellisellä vaalikaudella tehtiin tämä laaja asiantuntijaselvitys. Siitä oli edellinen työryhmä istumassa opetus- ja kulttuuriministeriössä, mutta valitettavasti edellinen hallitus ei ehtinyt toimeenpanna lähestulkoon yhtäkään työryhmän esityksistä, ja siksi tämä työ nyt jatkuu tällä vaalikaudella, kun aidosti myöskin pannaan täytäntöön näitä muutoksia.

Tämä nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys on siis osa tätä laajaa toimenpideohjelmaa, ja näillä lakiesityksillä on tarkoitus täsmentää ja korjata opetustoimen säännöksiä, jotta kiusaamiseen voidaan puuttua oikea-aikaisesti. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa oppilaan oikeusasemaa ja turvata kaikkien koulussa toimivien turvallinen oppimisympäristö. Osana tätä lainvalmistelua opetus- ja kulttuuriministeriö myöskin järjesti lasten ja nuorten edustuksellisen kuulemisen.

Minä haluan nostaa esille tässä vielä yhden yksittäisen kohdan, mihin myöskin edustajat omissa puheenvuoroissaan viittasivat. Eli tässä muutetaan nyt ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja lukiolakia eduskunnassa tehdyn lakialoitteen mukaisesti siten, että niissä säädettäisiin opettajan tai rehtorin velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 101/2021 vp

epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Tämä on mielestäni tärkeä osoitus siitä, miten kansanedustajien aloitteita ja esityksiä on mahdollista huomioida lainvalmistelussa. Haluan myöskin kiittää kaikkia niitä edustajia, jotka olivat mukana tätä lakialoitetta allekirjoittamassa ja sitä viemässä eteenpäin. Ja olen iloinen, että nyt ministerinä [Puhemies koputtaa] myöskin voin sisällyttää tämän esityksen tähän kokonaisuuteen.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.